THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאַל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents

פון קאַלאַניאַל־מיניסטעריום צום אויסלענדישען מיניסטעריום

א פאָדערונג, וואָס איז ביז יעצט נאָר פאַרבייגייענד דערמאָנט געוואָרן פון צייט צו צייט, מוז יעצט פון דאָס ניי אויפגענומען ווערען, און אַרויסגעשטעלט ווערען אינ'ם פאָדערגרונד אויף אַזאַ אופן, אַז עס וועט מוזען נאָכגעגעבען ווערען. צוליעב דעם גערעכטען אינהאַלט פון דער פאָדערונג.

אינ'ם ענגלישען אופן פון רעגיערונג איז פאַראַן א גרויסער אונטערשייד צווישען דעם קאָלאָניאַל־מיניסטעריום און דאָס אויסלענדישע מיניסטעריום. ענגלאַנד איז לאַנגזאַם אין רעפאָרמען. איבערהויפט ווען עס האַנדעלט זיך וועגען ענדערונגען אין דער רעגיערונג גופא. אָבער אפילו ענגלאַנד איז אין די לעצטע פאָר יאָר געצוואונגען געווען איינצוזיטיילען דאָס קאָלאָניאַל־מיניסטעריום אין צוויי־יען. אינ'ם אלטען קאָלאָניאַל־מיניסטעריום און אין דעם מיניסטעריום פאַר די דאָמיניאָנס, ווייל דאָס קאָלאָניאַל־מיניסטעריום פאַרוואַלטעט און טוט זאַכען אויף א גאַנץ אַנדערען אופן. אַזוי אַז אפילו די דאָמיניאָנס האָבן עס שוין מער ניט געקענט צופרידענשטעלען.

די ענגלישע קרוין־קאָלאָניעס האָבען צו טאָן מיט "נייטיווס", און דאָס ענגלישע קאָלאָניאַל־מיניסטעריום ווערט געפירט פון מענשען, וועלכע זענען ספּעציעל דערציגען געוואָרען פאַר אַזאַ סאָרט פאַרוואַלטונג. צי קענען דער־גיערען מיט "נייטיווס".

ארץ ישראל איז אָבער ניט קיין ענגלישע קרוין־קאָלאָניע. און ארץ ישראל האָט אויך ניט קיין "נייטיווס". באַזונדערס זענען עס ניט די אידען. ארץ ישראל איז א מאַנדאַטען־לאַנד. אויבער וועלכען ענגלאַנד האָט נאָר א געוויסע באַגרענעצטע אפּטרופּסות. און ארץ ישראל האָט קיינמאָל ניט געמאָרט געשטעלט ווערען אינטער דער יורישדיקציע פונ'ם קאָלאָניאַל מיניסטעריום.

אין אן ארום ארץ ישראל ווערט ניט נאָר געפירט ענגלישע פּאָליטיק, נאָר פּאָליטיק פון אַן אינטערנאַציאָנאַלען כאַראַקטער. פּאָליטיק וואָס איז א טייל פון דער פעלקער־ליגע. און אלס אזעלכעס האָט עס גיכער צו טאָן מיט'ן ענגלישען אויסלענדישען מיניסטעריום. ווי מיט וועלכער עס איז אַנדערער פאַרהעלט קאַבינעט־אפּטיילונג.

וואָלט די לעצטע צען־צוויעלף יאָר די ארץ ישראל זאָך געווען אינ'טער דער יוריסדיקציע פונ'ם אויסלענדישען מיניסטעריום, וואָלט די גאַנצע פּאָלעסטינע פראַגע יעצט אויסגעקוקט גאַנץ אַנדערש. ווייל אויסלענדישע ענינים ווערען נאָר אַנדערש פאַרוואַלטעט ווי קאָלאָניאַל ענינים. אין אפילו די מענשען וועלכע פאַרוואַלטען זיי, זענען פון אַן אַנדער טיפּ.

די דאָזיגע פאָדערונג איז שוין ניט קיין נייע. אָבער מען איז די גאַנצע צייט מיט דעם ניט געווען צו דריינגענד. יעצט אָבער מוז עס ווערען איינע פון די צודרינגליכסטע פאָדערונגען.

ווער און ווי אַזוי עס זאָל ניט געפירט ווערען די נייע ציוניסטישע פּאָליטיק, מוז אויך זיין איינע פון די פאַרלאַנגען, אז דער ארץ ישראל דער פאַרטמענט זאָל איבערגעפירט ווערען פונ'ם אויסלענדישען מיניסטעריום, ווייל פאַלעסטינע איז ניט קיין ענגלישע קרוין־קאָלאָניע. און די אידען זענען ניט קיין "נייטיווס".

איז פאַראַן פּלאַץ פאַר אויסנאַמע?

מיט עטליכע טעג צוריק האָבען מיר צווישען די טאָג־נייעס איבערגעגעבען דעם אינצידענט מיט דעם אידען דייוו שער, וועלכער האָט פאַר־לאַנג א דערלויבניש איבערצוביען זיין פּריוואַט הויז אויף אן אפּאַרטמענט־הויז און די שכנים האָבען פּראָטעסטירט ווייל ער איז א איד.

דער פאַרלאַנג פון דער דערלויבניש איז צוריקגעשיקט געוואָרען פון קאָונסיל נאָכדעם ווי די אידישע אלדערמען פון וואַרד פיער, נייטען פיליפּס און סעמועל פעקטאָר האָבען פּרובירט איבערצייגען די שטאָדט־בעאַמטע, אַז עס איז א גרייסער אומרעכט ניט צו געבען די דערלויבניש בלויז אויפ'ן גרונד וואָס דייוו שער איז א איד. אין מען האָט געגלויבט, אַז דער מיטי קאָונסיל וועט איינזעהן דעם גערעכטען פאַרלאַנג, אַז עס איז נישט אין שטאָדט קיין פּלאַץ פאַר אויסנאַמען צווישען איד און ניט־איד. פאַרענדיגט איז עס אָבער געוואָרען אַנדערש.

די דערלויבניש איז צוריקגעוויזען געוואָרען, ווייל די ניט־אידישע שכנים זענען ניט, אַז דער איד זאָל איבערבויען דאָס הויז אויף זייער גאַס, אַנדאַל אויסלעכע דערלויבנישען איז געגעבען געוואָרען ביז איצט, און ווערט ווייטער געגעבען.

דאָס איז דער ערשטער פאַל, ווען א גרופּע שכנים זאַמלען אונטער־שריפטען געגען א שכן, וואָס וואוינט רוהיג אין זייער גאַס, און זוכט צו פאַרשענערען זיין הויז, עס זאָל אויסזעהן לייטישער, אַזוי ווי די אַנדערע, אין קאָמענסאַרען אויף דער האַנדלונג זענען ניט נויטיג. עס איז דער ערשטער פאַל ביי אונז, ווען אַזאַ זאַך פּאַסירט. און וועט געלייגען די דאָרטיגע שכנים פון אינדזיען ראוד דורכצופירען זייער פאַרלאַנג געגען דעם אידען, דוקע עס זיכער זיין אן אָנהויב פאַר אַנדערע נאָכצוטאָן אין אַזוי שנעל ווי זיי וועלען אויסגעפינען אז זיי האָבען א מעגליכקייט צו פאַרטרייבען דעם אידען.

די פראַגע איז בלויז: וואו זענען די אידען־פריינט און זייערע אונ־סערשטופער, וועלכע הנפּ'ען זיך צו די אידען, זאָגען זיי צו אלע גליקען פאַר די וואַלען, און ווען זיי באַקומען די מאַכט, דערלויבען זיי זאָגאַר אַזאַ זאַך, ווי מאַכען אן אויסנאַם מיט א בירגער, וועלכער צאָלט זיינע שטייערען, איז א שטימגעבער און דאָך לייגען זיי אויעך א געלע לאַפּע אויף זיין פּלייצע, אַז זיין הויז דאַרף זיין אַנדערש, ווייל ער איז א איד.

דער אינצידענט טאָר ניט דורכגיין אומבאַמערקט, ווייל דאָס איז ניט בלויז פאַר דעם אידען, וועלכער האָט ניט־אידישע שכנים, נאָר ווען דער אָנהויב געמאַכט ווערען, וועלען ביי יעדער געלעגענהייט געפינען ווע־רען אורזאַכען צו שאַפען א באַזונדערע געטאָ פאַר אידען, וואו אין קיין קאַנאַדער און אַמעריקאַנער שטאָדט.

די אידישע בירגער מוזען לאָזען הערען זייער שטימע געגען דער אומ־געראַכטער האַנדלונג, און צייגען די איצטיגע מאַכטהאָבער, אַז אַזעלכעס קען ניט געדולדעט ווערען, ווייל דאָס איז ניט בלויז דער איינציגער איד דייוו שער, נאָר דאָס איז א באַליידיגונג פאַר יעדען אידישען שטייער־צאָ־לער אין שטאָדט.

מיר ווילען ניט באַצייכענען די האַנדלונג פון דער "פּראָפּערטי"־קאָמיטע אלס אן אנטיסעמיטישע, ווייל עס איז פאַרשטענדליך, אַז זיי ווילען זיך ניט איינרייסען מיט די שטימגעבער פון יענעם וואָרד. די אידען מוזען אָבער צייגען, אַז זיי קענען ניט אָנגעריכט ווערען בלויז דערפאַר, ווייל זיי זענען אידען, און אַז עס איז ניט פאַראַן קיין פּלאַץ פאַר אויסנאַמען.

און וואָס שנעלער זיי ווילען עס טאָן, אַלץ בעסער וועט עס זיין.

דער געוואַנטער קונ־צען מאַכער וועלכער האָט געלאַכט פון דער נאָטור

ער האָט זיך אַזוי לאַנג געשטעלט גען איהר, ביז די האָט איהם באַ־זיעגט.

אין דער אַמעריקאַנער פּרעסע ווערען געבראַכט זעהר אינטערעסאַנטע איינצעלע־הייטען וועגען דעם לעבען, דער קאַראַקטער און דעם טראַגישען סוף פון איינעם פון די באַריהמטסטע און מוטיגסטע קונצען־מאַכער וואָס אַמעריקאַ האָט ווען עס איז געהאַט. זיין נאָמען איז געווען נאָרמאַן דזשיימס טערי. ער האָט ניט באַוויזען קונ־צען מיט וועלכע שוואַרץ־קינסטלער גיבען זיך אָפּ, נאָר האָט אַרויסגעוויזען אַזאַ גע־וואַנטקייט, אַז יעדעס מאָל ווען מענשען האָבען איהם געזעהן, האָבען זיי אויפגע־ציטערט פון באַוואונדערונג פאַר איהם און פון דער שיעך פאַר זיין לעבען.

ניט לאַנג צוריק איז ער אויף א טראַגישען אופן אומגעקומען בעת ער איז אַרונטערגעשפּרונגען פון א בריק וואָס איז הויך און פאַרבינדט צוויי סטייטס, ניו יאָרק מיט ניו דזשערזי. יעדעס מאָל ווען ער האָט באַוויזען זיינעם א קונץ, האָט די פּרעסע פון גאַנצען לאַנד געקאָכט מיט איהם, ווייל ער האָט פּשוט רייזירט מיט זיין לעבען. ער האָט זיך באַטראַכט אלס א פּיאָנער אויף א נייעם וויסענשאַפטלי־כען געביעט. ער האָט געוואָלט וויסען אַז אפילו דאָרט וואו די נאַטור האָט אויסגע־נעשטעלט א מחיצה, איז דער מענש בכח צו שטעלען זיך געגען איהר.

דער צעטעל פון זיינע אויפטואונגען באַוויזען אַמעריקאַניליכסטען וואָס זיין צייט איז געווען:

אין 1922 האָט ער זיך געוויזען אויף א שטריק וואָס איז געווען אַרומגעבונדען אַרום דעם שפּיץ פון דעם קעפּיטאָל ביי־דונג פון מעדיסאָן, וויסקאָנסין. ער איז בלויז לייכט פאַרוואונדעט געוואָרען, אָבער ער האָט זיינס אויסגעפירט. אין אָבער דער נעשטעלט אויף די העכסטע בילדינגס. ער האָט אָנגעפאַנגען אַרויסווייזען אינטערעס אין וויסענשאַפט. דער גוגענהיים אינסטי־טוט האָט ביי איהם אָפּגעקויפט עטליכע מאָדעלען פון אַרויפלאַנען אויף אַזוי אַזוי אַייער צוזאַמענגעשטעלט. ער האָט אָנגע־פאַנגען אַרומרייזען איבער דעם לאַנד, פאַרדיענענדיג אַזוי פיעל ווי 300 ביז 4 הונדערט דאָלאַר א וואָך, דורך פלעטערען אויף הויכע בילדינגס.

ער האָט קיינמאָל ניט אונטערגענו־מען א געוואַגטע זאַך, אַז ער זאָל אין פאַראויס ניט האָבען אייסגערעכענט אַלע דעטאַלען און געמאַכט זיכער אַז ער וועט ניט דערהרג'עט אָדער פאַרוואונדעט/ווע־רען. ווען ער האָט באַשלאָסען צו שפּרינ־גען פון דער רייזינער בריק, האָט ער גע־מאַכט גרייטע פּאַראַרייטונגען. זיין אַמ־ביציע אַרונטערצושפּרינגען פון דער האַד־סאָן בריק, איז געווען פאַרבונדען מיט א פאַראַנג צו ווייזען אַז אויב ער וועט זיך צוטשעפּען צו די אַקסלען א־זעגעל, וועט ער קענען אַרונטערשפּרינגען 213 פוס פון דער הויך און אַריינפאַלען אין וואַ־סער. איינעלעענדיג ניט מעהר ווי זיינע פיס. ער האָט אָבער ניט אויסגערעכענט אַז די נאַטור איז ניט אַלע מאָל פּינקטליך ווייל אייב עס געלייגנט מוזיגען מאָל זי צו באַזיעגען, שטעלט זי איינמאָל אונטער א פיסעל, וואָס קאָסט אָפּ דאָס לעבען.

אין דער אַמעריקאַנער פּרעסע ווערען געבראַכט זעהר אינטערעסאַנטע איינצעלע־הייטען וועגען דעם לעבען, דער קאַראַקטער און דעם טראַגישען סוף פון איינעם פון די באַריהמטסטע און מוטיגסטע קונצען־מאַכער וואָס אַמעריקאַ האָט ווען עס איז געהאַט. זיין נאָמען איז געווען נאָרמאַן דזשיימס טערי. ער האָט ניט באַוויזען קונ־צען מיט וועלכע שוואַרץ־קינסטלער גיבען זיך אָפּ, נאָר האָט אַרויסגעוויזען אַזאַ גע־וואַנטקייט, אַז יעדעס מאָל ווען מענשען האָבען איהם געזעהן, האָבען זיי אויפגע־ציטערט פון באַוואונדערונג פאַר איהם און פון דער שיעך פאַר זיין לעבען.

ניט לאַנג צוריק איז ער אויף א טראַגישען אופן אומגעקומען בעת ער איז אַרונטערגעשפּרונגען פון א בריק וואָס איז הויך און פאַרבינדט צוויי סטייטס, ניו יאָרק מיט ניו דזשערזי. יעדעס מאָל ווען ער האָט באַוויזען זיינעם א קונץ, האָט די פּרעסע פון גאַנצען לאַנד געקאָכט מיט איהם, ווייל ער האָט פּשוט רייזירט מיט זיין לעבען. ער האָט זיך באַטראַכט אלס א פּיאָנער אויף א נייעם וויסענשאַפטלי־כען געביעט. ער האָט געוואָלט וויסען אַז אפילו דאָרט וואו די נאַטור האָט אויסגע־נעשטעלט א מחיצה, איז דער מענש בכח צו שטעלען זיך געגען איהר.

דער צעטעל פון זיינע אויפטואונגען באַוויזען אַמעריקאַניליכסטען וואָס זיין צייט איז געווען:

אין 1922 האָט ער זיך געוויזען אויף א שטריק וואָס איז געווען אַרומגעבונדען אַרום דעם שפּיץ פון דעם קעפּיטאָל ביי־דונג פון מעדיסאָן, וויסקאָנסין. ער איז בלויז לייכט פאַרוואונדעט געוואָרען, אָבער ער האָט זיינס אויסגעפירט. אין אָבער דער דאָך וואָס מען האָט ווען מען זאָגט "א צאָל רעפּובליקען" ניט דער, וואָס די דאָזיגע רעזולטאַטען שטעלען מיט זיך פאַר, וואָרום ניט קיין באַזונדערע נאַציאָנאַלע זיינען זיי. דאָס זענען רעפּובליקען בלויז אין נאָמען, ניט נאָר זענען זיי אָפּהענגיג פון דער צענטראַלער רעגיערונג, ווי א פעדעראַציע פון באַזונדערע רעפּובליקען מדינות אָדער מדינה'לאַך, נאָר רעפּוב־ליקען זענען זיי בלויז אין נאָמען.

אזא גרויסע מדינה ווי אוקראַאינע, צ. ב. ש., האָט ניט דאָס מינדעסטע רעכט צו פאַרוואַלטען זיך אַליין אין קליינינגקייט, ניט נאָר אין פונדאַמענטאַלע זאַכען, אַנדערש אַלס עס ווערט דיקטירט פון מאָסקווע, בלייבט נאָר אפשר קולטורעלע אויטאָנאָמיע. איז אָבער שווער צו באַשטימען אין וואָס זי באַ־שטעהט איצט, סיידען בלויז אין דעם, וואָס די אוקראַאינער רייזען אוקראַאיניש, שרייבען אוקראַאיניש און די רעגיערונגס־אינסטיטוציעס און וואָס קינדער אין די שולען לערנען אין די ביכלאַך אויף דער אוקראַאינישער, מאָסקאַווישער שפּראַך.

אָבער שפּראַך אַליין איז נאָך ניט דער עצם פון קולטור און ניט אין גאַנ־צען קולטור. ווען אַלע אַנדערע לעבענס־שאַפונגען פון א פאָלק צייכענען זיך אויף קיין אופן ניט אויס און האָבען קיין מענ־ליכקייטען ניט אויסצוצייכענען זיך אַלס די ספּעציפישע שאַפונגען פון דעם באַ־שטימטען פאָלק, איז די שפּראַך אַליין בלויז א פאָרם. איהר אינהאַלט אין אָבער דער זעלבער אינהאַלט וואָס עס האָט די גרויס־רוסישע שפּראַך, די טעאָרעטישע שפּראַך אָדער א וועלכע עס איז אַנדער שפּראַך, וואָס עקזיסטירט אין א וועלכען ניט איז טייל פון רוסלאַנד.

פרעגט מען זיך מיט וואָס איז די טאָטערישע רעפּובליק א טאָטערישע רע־פּובליק? קאָן דאַרויף נאָר דער ענטפער זיין, אַז קיין באַזונדער רעפּובליק איז זי טאָקע ניט. נאָר מען רעדט דאָרט טאָ־טערישע. דער דעקרעט, וועלכער קומט פון מאָסקווע, ווערט אין אוקראַאינע אויס־געפירט אויף דער אוקראַאינישער שפּראַך, אין טאַטאַריא אויסגעפירט אויף דער טאַטאַרישער שפּראַך א. ז. וו.

ווען מיר הערען איצט דו נאַכריכט פון דער "אַזטיוועטסיא", אַז אין מאָסקווע איז פאַרגעקומען א צוזאַמענפאָהר פון מינאַריטעט נאַציאָנאַליסטען, אָדער בע־סער געזאָגט פון נאַציאָנאַלע מינאָריטע־טען, אויף וועלכער עס איז אַרויסגעזאָגט געוואָרען די קלאָגע, אַז זינט עס זענען אָפּגעשאַפט געוואָרען די נאַציאָנאַלע סעק־ציעס אין דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי, איז די קולטורעלע אַרבייט פון די מינאָ־ריטעטען־פעלקער זעהר פאַרנאַכלעסיגט געוואָרען אין די אַסימילאַציע פון די דאָ־זיגע נאַציאָנאַליטעטען איז שטאַרק גע־וואַקסן. אַזוי מען זיך נאָר וואונדערען וואָס דאָס מיינט.

דאָס הייסט פאַרשטעהן וואָס דאָס מיינט, פאַרשטעהען מיר. אָבער אויב דאָס מיינט עס. ב. ש. אז די טאַטאַרען האָבען אויפגעהערט צו קימערען וואָס דער קאָ־מוניסטישער נאַציאָנעפעס וועדט פון זייערע קינדער געלערענט אויף רוסיש און ניט אויף טאַטאַרישע. איז וואו ליגט דאָ דער אומלעך. אויב דאָס גאַנצע לעבען און דער גאַנצער אויסדרוק פון לעבען איז ליט פעדעראַציע פון באַזונדערע רעפּובליקען מיט טיטל פון מאָסקווע, טאָ וואָס־זשע איז די נפקא־מינה, צי דער דעקרעט ווערט געלעזען אין טאַטאַרישע אָדער אין רוסיש?

אין דער אמת'ן איז דער צוזאַמענ־פאַר געווען ניט פון פאַרשטעהער פון די פאַרשיידענע נאַציאָנאַליטעטען, וועלכע האָבען זיך דאַרויף באַקלאָגט, נאָר דעראַק־טערע פון צייטונגען פון די פאַרשיידענע שפּראַכען. אַזוי דערצעהלט טאָקע די מעלדונג. אין דאָס האָבען זיך דאָס באַ־קלאָגט אויף דעם, וואָס זייערע נאַציאָ־נאַליטעטען זענען אַסימילירט. מיינט דאָס, ווי מיר פאַרשטעהען, אַז זיי האָבען זיך געכאַפּט, אַז זיי וועלען ניט לעבען דוקע אַז אַזוי אַזוי אַזוי